

Є. М. Корнеєва

старший викладач кафедри цивільно-
правових дисциплін Одеського
національного університету імені І. І.
Мечникова

СУЧАСНИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС МАЙНА ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

Система профспілкових санаторно-курортних та оздоровчих закладів є сьогодні єдиним у державі цілісним комплексом, який забезпечує повний цикл надання лікувальних та реабілітаційних послуг найширшого спектру і складає основу санаторно-курортної галузі економіки. Профспілкові заклади є найбільш доступними для трудящих за співвідношенням ціна/якість та охоплюють усі регіони і кліматичні зони України, тому питання з приводу законодавчого унормування статусу профспілкового майна є вельми актуальним.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про підприємства, установи та організації союзного підпорядкування, розташовані на території України» [1] майно та фінансові ресурси підприємств, установ, організацій та інших об'єктів союзного підпорядкування, розташованих на території України, є державною власністю України. Тому питання, чи належить зазначеним

юридичним особам майно на праві колективної власності, не є коректним, тому що державна та колективна форми власності суттєво відрізняються за своєю правовою природою, суб'єктивним складом, правомочностями власника тощо.

Федерація професійних спілок України є юридичною особою приватного права, відповідно має майно (відокремлене від майна її засновників), яке їй належить на праві приватної власності. Безпосередньо право власності профспілкових організацій як юридичних осіб закріплено Цивільним кодексом України [2] (далі — ЦК) та Господарським кодексом України [3], Законом України «Про громадські об'єднання» [4], Законом України «Про професійні спілки, права і гарантії їхньої діяльності» [5].

Згідно із статтею 24 Закону України «Про громадські об'єднання» громадське об'єднання зі статусом юридичної особи для виконання своєї статутної мети (цілей) має право володіти, користуватися і розпоряджатися коштами та іншим майном, яке відповідно до закону передане такому громадському об'єднанню його членами (учасниками) або державою, набуто як членські внески, пожертвуване громадянами, підприємствами, установами та організаціями, набуто в результаті підприємницької діяльності такого об'єднання, підприємницької діяльності створених ним юридичних осіб (товариств, підприємств), а також майном, придбаним за рахунок власних коштів, тимчасово наданим у користування (крім розпорядження) чи на інших підставах, не заборонених законом.

Аналогічні норми містяться у статті 34 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», якою передбачено право профспілок, їх об'єднань мати у власності кошти та інше майно, необхідне для здійснення їх статутної діяльності, у тому числі право власності на майно та кошти, придбані в результаті господарської діяльності створених ними підприємств та організацій, визначено інші підстави виникнення права власності на майно та право розпорядження ним.

Виходячи зі змісту конституційного звернення, що аналізується, вбачається, що має місце спір про право, адже Федерація профспілок України вважає себе законним власником майна, а держава Україна визнає власником себе.

Застосування положень Закону України «Про підприємства, установи та організації союзного підпорядкування, розташовані на території України» породжує проблему тлумачення судами, а саме поширення дії норм статті 1 Закону на майно суб'єктів господарювання колективної форми власності. В конституційному зверненні вказано на проблему, яка виникає при розгляді судами України спорів про визнання права власності за державою на майнові об'єкти колективної форми власності, які були набуті профспілками УРСР та перейшли у власність Федерації професійних спілок шляхом правонаступництва.

На наш погляд, вирішення зазначеного питання залежить від відповіді на питання, мав місце факт правонаступництва чи ні.

За радянських часів існувала Всесоюзна Центральна рада професійних спілок (ВЦРПС), яка була реорганізована у Загальну конфедерацію професійних спілок СРСР (ЗКП СРСР). У 1990 р. шляхом виділення з ЗКП СРСР було створено Українську республіканську раду професійних спілок, яку, в свою чергу, було створено за рішенням з'їзду профспілок України. Цей з'їзд одночасно став установчим з'їздом незалежних профспілок України — Федерації незалежних профспілок України, що в подальшому стала йменуватися Федерацією профспілок України. Таким чином, мало місце припинення юридичної особи з правонаступництвом (реорганізація), внаслідок чого майно профспілок Союзу РСР, що перебувало на території України, стало належати профспілкам України — Федерації профспілок України. В 1991 році були створені акціонерні товариства «Укрпрофоздоровниця» та «Укрпрофтур», яким Федерацією профспілок України було передане майно профспілок.

Але у 1992 році Верховна Рада України приймає постанову «Про майнові комплекси та фінансові ресурси громадських організацій колишнього Союзу РСР, розташовані на території України» [6], у 1994 році — постанову «Про майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР» [7], а у 2007 році — Закон України «Про мораторій на відчуження майна, що перебуває у володінні Федерації професійних спілок України» [8]. Аналіз цих нормативних актів свідчить про те,

що держава Україна фактично не визнала правонаступництва Федерації профспілок України.

Щодо майна, переданого профспілкам, то жодних дій, які могли б розцінюватися в якості дій власника, держава фактично не здійснювала, всі дії здійснювали профспілки, в першу чергу згідно із ст. 24 вищезгаданого Закону України «Про громадські об'єднання».

Правовий режим власності в Україні, відповідно до п. 7 ст. 92 Конституції України [9], визначається виключно законами України.

Непорушність прав власника гарантують Конституція України (ст. 41), ЦК України (ст. 321). Конституція України та ЦК передбачають можливість примусового відчуження об'єктів права приватної власності лише як виняток із метою суспільної необхідності, на підставах і в порядку, встановлених законом і з виплатою попереднього і повного відшкодування їх вартості. Окрім того, слід врахувати норми чинного ЦК про набувальну давність. Згідно із ст. 344 ЦК особа, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном протягом 10 років або рухомим майном — протягом 5 років, набуває право власності на це майно (набувальна давність). З моменту передачі цього майна профспілкам у встановленому порядку десятки років потому воно державою не вилучалося, а профспілки ставились і ставляться до цього майна як власник, тобто володіють, користуються та розпоряджаються ним в повному обсязі прав власника. І саме на цей період добросовісний набувач захищений законом від будь-яких зазіхань на об'єкт набувальної давності, у тому числі й з боку власника.

Таким чином, в якості висновку зазначимо наступне: питання щодо суб'єктів права власності на зазначене майно на законодавчому рівні на сучасний момент не врегульовано. Майно колишніх профспілкових організацій на теперішній час де-юре залишається державною власністю, у той час, коли понад два десятиліття де-факто права власника здійснює Федерація профспілок України та створені нею Приватні акціонерні товариства (ПАО). Слід звернути увагу на те, що згідно з ч. 3 ст. 327 ЦК «фактичне володіння майном вважається

правомірним, якщо інше не випливає із закону або встановлено рішенням суду».

Згідно з ч. 2 ст. 318 ЦК України всі суб'єкти права власності є рівними перед законом, що так само визначається у ч. 1 ст. 167 та ст. 1 ЦК України. Українська держава своїми діями (як владний суб'єкт) по відношенню до майна Федерації профспілок України та створених ним ПАО не дотримується норм цивільного законодавства.

Література

1. Про підприємства, установи та організації союзного підпорядкування, розташовані на території України [Електронний ресурс] : Закон України від 10.09.1991 р. № 1540-XII. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> — Назва з екрана.
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> — Назва з екрана.
3. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16.01.2003 р. № 436 IV. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> — Назва з екрана.
4. Про громадські об'єднання [Електронний ресурс] : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> — Назва з екрана.
5. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XIV. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> — Назва з екрана.
6. Про майнові комплекси та фінансові ресурси громадських організацій колишнього Союзу РСР, розташовані на території України [Електронний ресурс] : постанова Верховної Ради України від 10.04.1992 № 2268-XII. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> — Назва з екрана.
7. Про майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР [Електронний ресурс] : постанова Верховної Ради України від 04.02.1994 № 3943-XII. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> — Назва з екрана.
8. Про мораторій на відчуження майна, яке перебуває у володінні Федерації професійних спілок України [Електронний ресурс] : Закон України від 22.02.2007 р. № 700-V. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> — Назва з екрана.
9. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 № 254K/96-ВР — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> — Назва з екрана.